

FIATAL GAZDÁK MAGYARORSZÁGI MEGÍTÉLÉSÉNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE (REVIEW)

*COMPARATIVE ANALYSIS OF HUNGARY ASSESMENT OF YOUNG
FARMERS*

PRIVÓCZKI ZOLTÁN ISTVÁN hallgató

Kaposvári Egyetem Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola

DR. BORBÉLY CSABA PHD tanszékvezető egyetemi docens

Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Kar Agrárgazdasági és
Menedzsment Tanszék

DR. HABIL BODNÁR KÁROLY PHD főiskolai tanár

Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar Gazdálkodási és
Vidékfejlesztési Intézet Intézetvezető

ABSTRACT

The agriculture including animal husbandry and agriculture still plays an important role in Hungary in the quality of life of rural population coverage. Therefore, it is important to break the aging of the domestic agricultural sector "young farmers" the willingness to gain / regain. The restructuring of the agricultural society, - qualifications, age, gender, according to legal form chosen is ongoing. Thus, national economic interest, and one task is to ensure a "young farmer" supply. Recognition of this problem, a number of literature dissertation dealt with in recent years. These findings works, summarizes and evaluates proposals for solutions, sometimes confronts this paper. A professionally managed by well prepared, with a proper relationship with you and market information, managed by agricultural consultants 'young farmers' farms can achieve spectacular growth, it is better by themselves and can contribute to the development of the country.

1. Bevezetés

Mezőgazdasági szempontból hazánk kiváló természetföldrajzi és klimatikus adottságokkal bír, ezt támasztja alá az a tény is, hogy mezőgazdaságunk évszázadokon keresztül az ország húzóágazatának számított. Bár a mezőgazdaság még ma is jelentős tényező országunk exportágazatai között, fejlettsége és versenyképessége elmarad, attól a szinttől ami adottságaihoz képest elvárható lenne. Ez elveszített kelet-európai piacok és a hazai piacok szűkössége miatt nyugat Európa

került a célkeresztbe. A magyar mezőgazdaság részleges, helyenként teljes összeomlása hátrányosan érintette az amúgy is elmaradott vidéket. Ezzel tovább élezte a centrum és a periféria közötti fejlettségi, anyagi és megélhetési különbségeket.³⁰⁵

Ez erős tőkehiány következtében a hazai agrárszektornak lehetősége sem volt felkészülni a 2004-es Európai Unió csatlakozására, ahol a magyar terméknek és termelőnek szembe kellett néznie a sokkal versenyképesebb nyugati termékskálával.³⁰⁶ Ehhez a megállapítást egészítette ki az a ténymegállapítás is, mely jellemző az Európai Unióra, benne Magyarországra is, miszerint a mezőgazdaságban dolgozók aránya folyamatosan csökken.³⁰⁷

2. Összehasonlító elemzés

2.1. Fiatal gazdák száma és kora Magyarországon

Országunkban a mezőgazdasági népességszámban bekövetkező csökkenés egyik legjelentősebb hulláma a hatvanas években következett be. Az 1948 és 1967 között lezajlott kollektivizálás és az irreálisan magas közterhek következtében, megközelítőleg 300 ezren hagyták el a mezőgazdaságot és kerestek máshol megélhetést. A paraszti magángazdaságok, erőszakos nagyüzemmé alakítása eredményeképpen az ország 93%-a vált állami vagy szövetkezeti tulajdonná. A 90-es évek újabb változásokat hozott a magyar agrárgazdaságban. A rendszerváltozással megalkotott kárpótlási, privatizációs és szövetkezeti törvények gyökeresen megváltoztatták a tulajdon és földhasználati viszonyokat, valamint jelentősen hatottak a gazdálkodási formákra, valamint a mezőgazdasági foglalkoztatottakra egyaránt. A mezőgazdasági szektor válságát jelzi, hogy a mezőgazdaság és az erdőgazdaság részesedése a nemzetgazdaságon belül 11% ponttal esett vissza az elmúlt 15 évben. 1999-ben 275 ezer főt foglalkoztatott a mezőgazdaság, erdőgazdaság és a halászat együttesen, addig 2005-ben már csak 194 ezer főt, míg 2008-ban ez 174 ezer főre esett vissza.³⁰⁸

Magyarországon a mezőgazdaság a GDP-hez megközelítőleg 4%-kal járul hozzá, ez valamivel magasabb, mint az európai átlag. Az agrárszektor nemzetgazdasági fontosságát jelzi, hogy hazánkban a turizmus mellett kizárólag a mezőgaz-

305 Nagy Zsolt A Fiatal gazda támogatások szerepe a mezőgazdaságban (Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar 2015. 8.)

306 Szörényiné Kukorelli Irén (2011) Vidékfejlesztés előzményekkel és tényekkel Tér és Társadalom 2001/2 72.

307 Harangi-Rákos Mónika –Szabó G. - Popp J.(2013.) Az egyéni és társas gazdaságok gazdasági szerepének főbb jellemzői a magyar mezőgazdaságban Gazdálkodás 2013. 6. szám 57, 6, 532-541

308 Hantos Krisztina (2010.) Hatékony generációváltás elősegítése a mezőgazdaságban -A fiatal gazdák támogatása-Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti és Tájökológiai Doktori Iskola (PhD) disszertáció 30-31.

daság rendelkezik pozitív külkereskedelmi egyenleggel. Országunkban 5,3 millió hektáron folyik mezőgazdasági földművelés, kevesebb mint a népesség 5%-a 174 ezer fő dolgozik a mezőgazdaságban és számok folyamatosan csökken.³⁰⁹ A mezőgazdaságilag hasznosított terület 90%-át, mintegy 180 ezer gazdálkodó műveli.³¹⁰

Az élethivatásszerűen a mezőgazdaságból élők száma jelenleg alig 200 ezer főre tehető, ennek közelíteni kellene a 25-30 évvel ezelőtti 500 ezres létszámhoz. Ha nem növekszik a mezőgazdaság eltartó képessége a vidék folyamatos leépülésével, elszegényedésével kell számolnunk.³¹¹ Az AGRYA (Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége) és a KSH (Központi Statisztikai Hivatal) együttműködve közös kutatásokat végeznek. Kutatási programjaik elsősorban a fiatal gazdák generációs kérdéseire fókuszálnak. Az elemzés során megállapítást nyert, hogy a mezőgazdaság aránya a GDP-ben 3-4% Magyarországon, ugyanakkor a mezőgazdaságra építő ágazatokat is figyelembe véve 10-12%. A 2014 évet figyelembe véve mezőgazdasági tevékenységet végző gazdálkodó szervezetek száma 8442 volt és a 485 ezer egyéni gazdaságot tartottak számon. A gazdálkodók 31%-a 65 év feletti, az átlagéletkor pedig 56 év. Ugyancsak 2014. évben 61763 fiatal gazdát tartottak nyilván, ami a gazdák 12,8%-a. A Fiatal gazdák átlagéletkora 34 év, 77%-uk férfi, 23%-uk pedig nő.³¹²

Hosszú távon a magyar mezőgazdaságban sem kerülendő el a mezőgazdasági munkaerő további csökkenése. Napjainkban két fontos oka van annak, hogy a mezőgazdaságban a foglalkoztatottak létszáma stabilizálódjék. Az egyik ok, hogy a hazai foglalkoztatási ráta szintjét feltétlenül növelni kell, és erre az alacsony képzettséggel rendelkező vidéki népesség esetében csak a nemzetgazdasági ágazatban lehet előrelépni. A másik ok, hogy bár növekedett a mezőgazdaság termelékenysége az elmúlt években, annak alapvető oka az állattenyésztési ágazat részarányának erős visszaesése volt.³¹³

A fiatal gazda társadalom egyre csökkenő tendenciájához hozzájárult Magyarország össznépességének fogyása is. 2060-ra Magyarország lakossága optimista becslés szerint is 8 millió 590 ezer fő lesz. A pesszimista variációk 6 millió 920 ezer lakossal számolnak, a kettő közti a Népességtudományi Kutatóintézet által végzett számítás szerint pedig 7 millió 920 ezerre tesz a magyarok számát. A csök-

---

309 Nagy Zsolt (2015) A Fiatal gazda támogatások szerepe a mezőgazdaságban (Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar 2015. 8.)

310 Pólya Árpád (2014.) Mezőgazdasági termelők gazdaságfejlesztési tervei és annak irányai (AgroStratégia)

311 Lázár János (2015) Miniszterelnökséget vezető Miniszter Makói Nemzetközi Hagyma és Gasztronómiai Fesztivál Mezőgazdasági fórumbeszéd

312 Laczka Éva (2014) KSH elnökhelyettes előadás AGRYA és Második Hullám Vidéki Ifjúsági Szövetség közös konferenciáján

313 Nagy-Baráth (2015.) A többtényezős termelékenység és a környezeti állapot változása a magyar mezőgazdaságban, az EU-csatlakozást követően Statisztikai szemle 93. évfolyam 1. szám

kenő gyerekszám nem választható el attól hogy a nők első gyermeküket átlagosan 28 éves koruk környékén szülik meg, míg az 1970-es években 21-22 évesen már anyává váltak. Minél magasabb egy nő iskolai végzettsége, annál később szül, a mai diplomások átlagosan 30,8 évesen vállalnak gyermeket. Azt hogy a népességfogyás nem olyan drámai ütemű, mint ahogy azt a születési számok eredményezhetnék, annak az oka hogy az átlagélettartam viszont nő. A várható élettartam is növekszik, még 2014-ben születéskor várható átlag a férfiaknál 72 év, a nők esetében pedig 79 év volt, addig 2060-ra a férfiak 82,6, a nők pedig 88,8 életévre számíthatnak.³¹⁴

Ebben az értelemben ez az öröndetes mutató is rontja a családi tradíciókon alapuló gazdaságokban a fiatal gazdák mielőbbi térnyerését.

Magyarországon kedvezőtlen a mezőgazdasági termelők korstruktúrája és a gazda társadalomban alacsony a fiatal gazdálkodók aránya (6-8%). Az Európai unióban a fiatal gazda, mint statisztikai személy megítélése is más, mint Magyarországon. Az előbbinél 35 év alattiak minősülnek fiatal gazdálkodóknak, míg Magyarországon 40 év alattiak. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) és a Fiatal Gazdák Szövetsége, közösfelméréséből azt következtetni lehet levonni, hogy a fiatal gazdálkodók aránya valamivel gyorsabban, csökken Magyarországon mint az EU átlaga 2000 és 2010 között.³¹⁵

A agrárgazdaság szereplőinek elöregedése, nem csak hazai probléma 2000 és 2010 között vizsgált agrárgazdasági szereplők közül a 35 évnél fiatalabb gazdák részaránya mintegy 2,1% tett ki, még a 35-54 év közötti gazdák 5,3% volt.³¹⁶

A fiatal gazdák létszámával szoros összefüggésben van a generációváltás kérdése. miatt gond Magyarországon a generációváltás, elsősorban a miatt, hogy nincs ennek még meg a kultúrája hazánkban. Európában 15 éven belül 4,5 millió gazda megy nyugdíjba. Nehéz egy korosabb embernek elfogadnia, hogy már nem bírja annyira fizikai erővel, lehet hogy új idők vannak, másnak, friss erővel, új lendülettel kell nekilátnia a gazdálkodásnak. Nemcsak a napi rutin van, hanem szélesebb látómezőbe kell helyezni a vállalkozást. Ebből nagyon komoly konfliktusok keletkeznek. Ahol lezajlott a nemzedékváltás, ott már túl vannak rajta és viszonylag egyszerű a helyzet. Az AGRYA úgy látja, hogy ez egy gyorsuló folyamat. Földcsuszamlásszerűen fognak megtörténni ezek a gazdaságátadások az elkövetkező időszakban. Erre mindenképpen készülnie kell az agrárstruktúrának és a

314 Diószegi-Horváth Nóra, Nagy B. György, Szabó Kata (2014.) Hová fog Magyarországon? Gazdálkodás 2014. augusztusi 10. lapszám

315 Kőszegi Rita Irén (2014.) Fiatal gazdák megítélése fenntarthatósági szempontból Magyarországon YOUNG FARMERS'SUSTAINABILITY PERSPEKTIVE IN HUNGARY Kőszegi Rita Irén PhD értekezés Kecskemét 120. STOWARZYSZENIE EKONOMISTÓW ROLNICTWA I AGROBIZNESU

316 Weisz Miklós 2011 Generációváltás az agrár (fejlesztés) politika segítségével. Nemzeti Fejlesztési fórum Lajosmizse

szakmai szervezeteknek egyaránt. Mégis jó hír az a generációváltás témakörében, hogy van utánpótlás!³¹⁷

A hazai gazdaságvezetők átlagéletkora 2000-2010 között több, mint két évvel növekedett 54,5 illetve 56,1 év.³¹⁸ A mezőgazdasági népesség előregedése nem magyar sajátosság, a fejlett gazdasággal rendelkező országokban általánosság tekinthető jelenség, mely összefügg ezen országokban a megnyilvánuló demográfiai folyamatokkal. Tudomásul kell venni azonban, hogy az a folyamat, amely a fiataloknak a kedvezőtlen adottságú térségekből történő elvándorlásában nyilvánul meg, különösen hátrányos következményekkel jár azokon a területeken, amelyek a mezőgazdasági termelés szempontjából kiemelkedően fontosnak tekinthetők.

A nemzetközi tendenciákkal párhuzamosan Magyarországon is eltér a mezőgazdaságban dolgozók korszerkezete a többi nemzetgazdasági ághoz tartozó foglalkoztatottétól, körükben ugyanis lényegesen nagyobb az idősebb korosztályhoz tartozók aránya. Az ágazat átlagosnál kedvezőtlenebb korösszetétele az elmúlt másfél évtized alatt – a népesség öregedését követve – még inkább romlott. A 40 évesnél fiatalabbak 1990. évi 54 százalékos aránya ugyanis 15 év alatt 38 százalékra fogyott, míg az ennél idősebbeké valamennyi korcsoportban emelkedett. Közülük is a 60 év felettiek aránya nőtt kiugróan, az 1990. évi 8-szorosára

A gazdaságvezetők csupán 7%-a 35 éven aluli, még közel 30%-a 65 éven felüli. A gazdaságvezetők minőségi jellemzői a gazdasági szervezetekben mind korösszetétel, mind pedig szakképzettség tekintetében jóval kedvezőbben alakulnak, mint az egyéni vállalkozásokban. Az egyéni gazdaságokban a piaci jelenlét erősödésével javul a korstruktúra valamint a képzettségi mutatók is kedvezőbbek, továbbá körükben jelentősebb a foglalkoztatott státuszban tevékenykedők aránya. A fiatal korosztály elvándorlása a falvakból nemcsak a mezőgazdasági munkaerő kapacitást sorvasztja, hanem társadalmi, kulturális tekintetben is felmérhetetlen károkat okoz. A mezőgazdasági munkaerő korösszetételének javítása szempontjából alapvető fontosságú hogy a fiatal korosztályok számára a mostaninál vonzóbbá váljon a mezőgazdaságban dolgozni.³¹⁹

2.2. Fiatal gazdák iskolai végzettsége Magyarországon

A fiatal gazdálkodók jövedelemszerzési lehetőségeit nemcsak a társadalomban lezajló demográfiai és foglalkozáspolitikai változások befolyásolják, hanem szakképzettségük is. A versenyképes és hatékony mezőgazdasági termeléshez elengedhetetlen a humántőke megfelelő képzettsége, iskolázottsága, hiszen szakképzett,

317 Mikula Lajos, (2013.) Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége, (AGRYA) ügyvezető elnök NAK Konferencia előadás 2013 szeptember

318 Bíró-Székely, (2012) A mezőgazdasági foglalkoztatás bővítésének lehetőségei a vidéki térségekben Agrárgazdasági könyvsorozat Agrárgazdasági Kutató Intézet Budapest 26. oldal

319 Mészáros Sándor - Szabó Gábor (2014.) Hatékonyság és foglalkoztatás a magyar mezőgazdaságban Gazdálkodás 58. évfolyam 1. szám

kvalifikált munkaerő számára a gazdálkodáshoz szükséges korszerű vállalkozói, piaci, marketing és technológiai ismeretek elsajátítása elengedhetetlen.

Magyarországon az elmúlt másfél évtizedben javult a mezőgazdasági foglalkoztatottak iskolázottsága, de még mindig alacsony szintű a többi nemzetgazdasági ágazathoz képest. 2005-ös felmérés alapján 1/3-uk semmilyen szakképesítéssel nem bírt. Legfeljebb az általános iskola 8 osztályát végezte el. Felsőfokú végzettsége pedig csupán 9%-nak volt. A vidéki népesség 40%-a alapiskolai végzettséggel bírt, vagy azzal sem, ¼-e szakmunkás bizonyítvánnyal, további ¼- érettségivel, durván a tizede pedig felsőfokú diplomával. A mezőgazdasági szférában 100 foglalkoztatott közül 33-an rendelkeztek legfeljebb 8 osztállyal, 57-en középfokú végzettséggel, diplomával pedig 9 fő rendelkezett. Ugyan ez az arány a nemzetgazdaság egésze esetében, ugyanakkor 12-64-24 fő volt. Az agrárszférában tehát a többi gazdasági ágéhoz képest kiugróan magas a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya, a középfokúaké gyakorlatilag ugyan akkora, míg az egyetemmel, főiskolával rendelkezőké jóval alacsonyabb.³²⁰

Általánosságban a magyarországi régiók mindegyikére jellemzők, hogy a termelés célja szerint az egyéni agrárgazdaságok népessége közül az értékesítésre termelők a legiskolázottabbak. Ami annak következménye, hogy korösszetételük jóval fiatalabb, mint a saját fogyasztásra, saját fogyasztás mellett értékesítésre termelőkénél.

Az iskolázottság tekintetében lényeges különbségek vannak a falvak és megyeszékhelyek között. A falvakban az alacsony végzettségűek munkaerők dominálnak, itt az alapiskolát vagy azt sem végeztek súlya meghaladja az 50%-ot. A falusi lakosság másik fele nagyjából egyenlően oszlik meg a szakmunkásvégzettek (26%) valamint az érettségizettek és diplomások között (23%).³²¹ A kedvezőtlen képzési adatok, többek között azzal a téves sztereotípiával függnek össze, mely szerint a mezőgazdaság olyan ágazat, ahol a megfelelő szakismeret hiányában is jól elboldogul az ember.

Az általános iskolákba 1990-hez képest 2011-ben 23,9%-al kevesebb gyermek iratkozott be. A szakiskolákba beiratkozott tanulók száma 1990-2011 között közel 60%-al csökkent. A középiskolákba lépők száma, átmeneti mérsékelt növekedést követően napjainkban az 1990. éveinek felel meg. A főiskolai/egyetemi hallgatók száma rendkívül dinamikus növekedést mutat. A két évtizeddel korábbi létszámhoz képest 2011-ben 3,2-szer több hallgató került beiskolázásra.

A legfontosabb megoldandó feladat, hogy a fiatalok érdeklődése mind a szakoktatás, mind a felsőoktatás szintjén a korábbinál jobban forduljon a mezőgazdaság felé. Nyilvánvalóan ennek alapvető feltétele az, hogy a mezőgazdaságban a keresetek illetve jövedelmek közelítsenek a nemzetgazdasági átlagkeresetekhez.

320 KSH: (2008) A mezőgazdaság fejlettségének regionális különbségei 2008 december

321 Kovács I. (2005.) Vidék, mezőgazdaság Európai Uniói csatlakozás-az érték változása Műhelytanulmányok MTA Politika Tudományok Intézete 2005/5 2. fejezet

A másik fontos feltétel, hogy a mezőgazdasági tevékenység, társadalmi-erkölcsi elismertsége növekedjen, ami a mainál vonzóbbá tenné a mezőgazdasági ágazatban való munkavállalást / élethivatást.³²²

Nem népszerűek az agrártudományi szakok, pedig a versenyképes mezőgazdaság és élelmiszeripar megteremtéséhez elengedhetetlen az agrárszakemberek képzése. A szakma alacsony presztízse miatt jelenleg a felsőoktatásban részt vevő hallgatók alig 6%-a folytat mezőgazdasági tanulmányokat.

Az agrár-felsőoktatásban tanulók aránya jelenleg csekély, így 2014/15 tanév több, mint háromezer felsőoktatási hallgatójának alig 6% vesz rész mezőgazdasági képzésben. A pályakezdő fiatalok körében végzett kutatások eredményei szerint az agrár szakirányú végzettség nem igazán népszerű a pályaválasztók körében, és a szakma társadalmi presztízset is alacsonynak tartják. Egyesek azonban úgy látják, hogy ez a szakterület jó kereseti lehetőséget biztosít, és mind idehaza, mind külföldön szükség van jól képzett szakemberekre, tehát a várható elhelyezkedési lehetőség is kecsegtető.

A társadalmi tudatban még ma is gyakran a kétkezi munkával kapcsolják össze a mezőgazdasági szakterületeket, pedig a versenyképesség és az uniós forráslehetőségek megfelelő gazdasági-pénzügyi ismereteket, a precíziós gazdálkodás pedig nagyfokú technikai képzettséget igényel. Ezért a mai agrárszakembereknek komplex tudásra van szükségük. Az agrártudományi ismeretek így sok esetben olyan átfogó tudást nyújtanak, amely nem csak a mezőgazdasági, hanem az egyéb gazdasági szakszakterületnél is hasznosítható.³²³

Az agrártudományok magyarországi felsőfokú oktatása, több mint 200 éve kezdődött, és az egyetemi szintű oktatás is hamarosan 100 éves évfordulóját ünnepli. A mezőgazdaság fontos nemzetgazdasági ágazatnak számít, és az ágazat szakembereinek képzése is ennek megfelelően alakult ki, megelőzve számos fejlett országot is. Van tehát olyan örökölt tudásbázis az ország oktatási intézményeiben, amely képes az új idők új követelményeinek megfelelő, műszaki-biológiai, szervezési és közgazdasági ismeretekkel felruházni a fiatalokat.³²⁴

A KSH 2005-ben készült Mikrocenzus a mezőgazdasági termelők végzettségének kedvezőtlen összetételére utal. A termelők egyharmada legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik, és csupán 9%-uk rendelkezik felsőfokú végzettséggel. A gazdálkodók majdnem egyharmada 50 éven felüli. A 40-49 éves korosztály mezőgazdaságban betöltött aránya csökkent. A legfiatalabbak agrárágazatban való foglalkoztatása csak 15% körül van.

322 Mészáros Sándor - Szabó Gábor (2014.) Hatékonyság és foglalkoztatás a magyar mezőgazdaságban Gazdálkodás 58. évfolyam 1. szám

323 Tresó István (2015.) K&H Agrárfejlesztési főosztály vezetője Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program interjú Agrárszektor

324 Varga Gyula (2015.) MTA doktora Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program interjú Agrárszektor

A Mikrocenzus alapján a mezőgazdasági szektor iskolázottsága hátrányban van a nemzetgazdasági ágazatok iskolázottságával összehasonlítva. Vidéken az országos átlagnál sokkal alacsonyabb az egyetemi vagy főiskolai, és érettségivel rendelkező munkavállaló, és lényegesen több a szakmunkás végzettségű. Az UMVP helyzetértékelése szerint mezőgazdaságban foglalkoztatottaknak csupán 7,7%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel (egyetem, főiskola), 58,2%-a középiskolát, 34,1%-a pedig általános iskolát végzett. Az egyéni gazdálkodók végzettségét az hátráltatja, hogy hiányzik a kellő szaktudás és ismeret, ezenkívül nem tudják a támogatások elérhető forrásait.³²⁵

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bíró Sz.-Székely E.(2012.) A mezőgazdasági foglalkoztatás bővítésének lehetőségei a vidéki térségeinkben Agrárgazdasági könyvsorozat Agrárgazdasági Kutató Intézet Budapest
- Diószegi-Horváth Nóra, Nagy B. György, Szabó Kata (2014.) Hová fog Magyarországon? Gazdálkodás 2014. augusztusi 10. lapszám
- Hantos Krisztina (2010.) Hatékony generációváltás elősegítése a mezőgazdaságban -A fiatal gazdák támogatása-Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti és Tájökológiai Doktori Iskola (PhD) disszertáció 30-31.
- Harangi-Rákos Mónika - Szabó G. - Popp J.(2013.) Az egyéni és társas gazdaságok gazdasági szerepének főbb jellemzői a magyar mezőgazdaságban Gazdálkodás 2013. 6. szám 57, 6, 532-541
- Kovács I. (2005.) Vidék, mezőgazdaság Európai Unió csatlakozás-az érték változása Műhelytanulmányok MTA Politika Tudományok Intézete 2005/5 2. fejezet
- Kőszegi Rita Irén (2014.) Fiatal gazdák megítélése fenntarthatósági szempontból Magyarországon YOUNG FARMERS'SUSTAINABILITY PERSPEKTIVE IN HUNGARY Kőszegi Rita Irén PhD értekezés Kecskemét 120. STOWARZYSZENIE EKONOMISTÓW ROLNICTWA I AGROBIZNESU
- KSH: (2008) A mezőgazdaság fejlettségének regionális különbségei 2008 december
- Laczkai Éva (2014) KSH elnökhelyettes előadás AGRYA és Második Hullám Vidéki Ifjúsági Szövetség közös konferenciáján
- Lázár János (2015) Miniszterelnökséget vezető Miniszter Makói Nemzetközi Hagyma és Gasztronómiai Fesztivál Mezőgazdasági fórumbeszéd
- Mészáros Sándor - Szabó Gábor (2014.) Hatékonyság és foglalkoztatás a magyar mezőgazdaságban Gazdálkodás 58. évfolyam 1. szám
- Mikula Lajos, (2013.) Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége, (AGRYA) ügyvezető elnök NAK Konferencia előadás 2013 szeptember
- Nagy-Baráth (2015.) A többtényezős termelékenység és a környezeti állapot változása a magyar mezőgazdaságban, az EU-csatlakozást követően Statisztikai szemle 93. évfolyam 1. szám
- Nagy Zsolt (2015) A Fiatal gazda támogatások szerepe a mezőgazdaságban (Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar 2015. 8.)

---

325 Nyíri Lilla (2012.) Mezőgazdasági termelés versenyképességének növelése a fiatal gazdálkodók induló támogatása program keretében Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar, Gazdálkodástudományi Intézet

- Nyíri Lilla (2012.) Mezőgazdasági termelés versenyképességének növelése a fiatal gazdálkodók induló támogatása program keretében Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar, Gazdálkodástudományi Intézet
- Pólya Árpád (2014.) Mezőgazdasági termelők gazdaságfejlesztési tervei és annak irányai (Agro-Stratégia)
- Szörényiné Kukorelli Irén (2001) Vidékfejlesztés előzményekkel és tényekkel Tér és Társadalom 2001/2 72.
- Tresó István (2015.) K&H Agrárfejlesztési főosztály vezetője Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program interjú Agrárszektor
- Varga Gyula (2015.) MTA doktora Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program interjú Agrárszektor
- Weisz Miklós 2011 Generációváltás az agrár (fejlesztés) politika segítségével. Nemzeti Fejlesztési fórum, Lajosmizse